

Арзиқулов А. Ш. , д.м.н., профессор
педиатрия кафедраси профессори
Андижон давлат тиббиёт институти
Ўзбекистон, Андижон ш.

АНДРОГОГИК ТАЪЛИМНИНГ ИЖТИМОЙ ПЕДАГОГИК АСОСЛАРИ.

Хулоса: Катта ёшли одам таълим жараёнида иштирок этар экан, ёки оддий қилиб айтганда ўқитувчининг хизматини “сотиб” олар экан, у олаётган хизматининг сифатли бўлишига жиддий эътибор қаратади. Ёшлардан фарқли равишда таълим олиш жараёнида ёлфондакам қизиқишни кўрсатишмайди, балки ўзи учун қизиқарли ёки керак бўлмаган билимларни очиклик билан рад этади. Ўз муносабати ёки норозилигини очик билдиради, чунки ўрганилаётган билим ва кўникмаларга эга бўлишдан унинг ўзи манфаатдорлигини яхши тушунади. Бу эса таълим сифатига янги талабларни қўяди. Шу сабабли андрагог таълим бериш жараёнида катта ёшли ўқувчининг ўзига хослиги, дунёқараши ва бошқа жиҳатларига эътибор қаратиши зарур.

Калит сўзлар: Андрогагика, таълим, педогогика, ахборот, жамиятшунослик, маданиятшунослик.

Abstract. In the field of adult education in the second half of the XX century were formed new principles of training, there was a new and rapidly developing science of adult education - andragogy. The present work is devoted to the study of socio-pedagogical factors of andragogy. The object of research was the development of adult education and the formation of andragogical training bases. The main objective of the research is the identification of prerequisites and regularities of occurrence and the theoretical foundations of andragogy. The analysis of world experience of formation of andragogy as an

independent science of adult education, formulated assumptions andragogical approach to adult education and basic andragogical principles.

Keywords. adult education, andragogy, socio-pedagogical factors, basic andragogical principles.

Кириш. Мавзунинг долзарблиги: Маълумки, бугунги шиддат билан ривожланаётган ахборот жамияти ўзи билан тенг қадам ташлай олмаганларни четга суриб бораверади. Шу сабабли ҳаёт давомида узлуксиз ўқиш, ўрганиш масаласи бугун ҳар қачондагидан ҳам долзарбдир. Бугунги кун шиддати инсонларни ҳар кун тўхтовсиз янги маълумотларни қабул қилиш, янгидан-янги технологияларни ўзлаштиришга мажбур этади. Қисқача айтганда инсон ёшидан, жинсидан, маълумотидан, жамиятда тутган мавқеи, лавозимидан қатъий назар доимий таълим олиш жараёнини иштирокчисига айланади. Айнан ана шу нуқтаи назардан, андрагогика фани ва унинг имкониятларини ўрганиш бугунги куннинг долзарб масалалардан биридир.

“Андрогогика” тушунчаси фанга 1833 йил немис педагогика тарихчиси А.Капп томонидан киритилган бўлиб бу сўз юнончадан “андрос”- эркак, одам, ”агогейн” – етакламоқ маъносини бериб, катта ёшли одамни етаклаш деб таржима қилинади. Педагогикада бу термин катта ёшлиларни таълим ёрдамида етаклаш маъносида қўлланилади.

Ижтимоий амалиёт доирасида андрагогиканинг ўзлаштирилиши, касбий малака кўникмаларига эга бўлиш, билим, маҳорат, кўникма, қадриятлар ва катта ёшлиларни ўқитиш фаолиятининг моҳиятини ўрганишни кўзда тутди.

Андрогогика - бу ижтимоий билимлар соҳасидир. Андрогогика нафақат инсонни ўрганиш, балки жамиятшунослик, фалсафа, маданиятшунослик ва бошқа билимлар доирасида илмий изланишлар олиб боришни тақозо этади. Мантиқий жараён катта ёшли турли гуруҳлар

ва категорияларга мансуб катта ёшли одамларни ўқитишга оид турли назарий маълумотларни танлаш ва ўрганишни тақозо этади.

Ишнинг предмети: Катталар таълимининг мазмуни, самарали шакл ва услублари.

Ишнинг мақсади: Катта ёшлилар таълимининг ўзига ҳос жиҳатлари: имкониятлари, катта ёшлилар таълимининг мазмун моҳияти, таълимда қўлланиладиган усул ва услубларни ёритиш.

Ишнинг вазифалари: Андрагогика - «катталарни ўқитиш»нинг мустақил фан сифатида шаклланишидаги жаҳон тажрибасини қиёсий ўрганиш; Андрагогик кадрларни тайёрлашдаги Европа Иттифоқи давлатлари тажрибасини ва дастурлари мазмуни таҳлил этиш ва умумлаштириш; Ўзбекистонда катталар таълими амалиётининг ўзига хос жиҳатларини ёритиш;

XX асрнинг иккинчи яримида, бутун дунёда кенг тарқалган катталар таълимини ташкил қилишдаги ва фақат катталар таълимида қўлланилган эмпирик даражадаги ёндашувларнинг улкан амалиёти билан, бу ёндашувларнинг назарий моҳиятини тушуниш ва асослаш орасида қарама қаршилиқ пайдо бўлди.

Шундай қилиб, адабиётларни ўрганиш шуни кўрсатадики, дунё олимларининг аксарияти андрагогикани мустақил фан ва илмий йўналиш сифатида қарашади ва турли ишларда муаллифлар уни илмий билим соҳаси ва педагогик фан тармоғи, ижтимоий ва гуманитар билимлар соҳаси сифатида талқин этадилар.

Илмий тадқиқотларда андрагогикани турлича, таълим ҳақидаги фан тизимидаги йўналиш, ўқув фани, катталарни ўқитиш ҳақидаги фан сифатида қаралиши кузатилди. Масалан, Б. М. Бим - Бад ва С. Н. Гавров илмий ишларида, юқоридагиларга қўшимча сифатида ғарб давлатларининг тарихий педагогик фикрлари билан тўлдиради (Bim-Bad B.M., Sokolova L.I., Zmeyov S.I. Russia.- In: Perspectives on Adult Education and Training in

Europe.- Leicester, NIACE, 1992). Шу каби фикрларининг тарқоқлиги, андрагогикани келгусида ўрганишга асос бўла олади.

XX аср бошларида катта ёшлиларни ўқитиш муаммоси олимлар томонидан инсонни ўрганувчи фанлар қаторига киритилади (Durko M. Pedagogical aspects of adult education. University textbook. - Budapest, 1966; Bromley D.B. Age and Adult Education. // Studies in Adult Education. Newton Abbot, Oct 1970. - W. 2, N 2.).

Биринчи навбатада бу психологиянинг инсоннинг турли ҳаёт босқичларида психик ривожланиши жараёни билан боғланади. Бу вақтда инсон ҳаётининг ҳамма босқичида ҳам таълим олиши мумкинлиги ҳақидаги қарашларга шубҳа билан қаралган ва буни исбот қилиш зарур эди. Америкалик тадқиқотчи Е.Торндайкнинг "Психология обучения взрослых" асарининг ва катта ёшлиларни қайта ўқитишга оид бошқа тадқиқотларнинг (Ж. Деуей, Е.Эриксон, Р. Гоулд, О.Бримм ва б)чоп этилиши фан оламида ушбу масаланинг чуқур ўрганилишига катта туртки бўлади (Dewey J. Democracy and Education. An Introduction to the Philosophy of Education. New York, 1966; Challenges of Humanistic Psychology. Ed. by J.F.T.Bugental. N.Y.,1967).

Бугунги кунда катта ёшлиларни ўқитиш соҳасидаги энг йирик ташкилот бу ЮНЕСКО (www.education.unesco.org) дир. Бу халқаро миқёсидаги таълим, фан ва маданият масалалари билан шуғулланувчи йирик ташкилотга 188 давлат аъзо. Юнеско қошида 600 дан ортиқ давлат ташкилотлари фаолият кўрсатади. ЮНЕСКО фаолиятининг муҳим тармоқларидан бири бу катта ёшлилар таълимидир. 1997 йил июлда Гамбург шаҳрида ўтказилган бешинчи халқаро конференция ҳам катта ёшлиларни ўқитиш масаласига бағишланган (Hamburg Declaration on Adult Learning. The Fifth International Conference on Adult Education. — Hamburg (www.education.unesco.org)). Бу халқаро конференцияда 140 мамлакатдан келган делегатлар ва шу жумладан БМТ, ЮНЕСКО раҳбарияти, турли

мамлакатларнинг таълим, маданият министрлари ҳам иштирок этдилар. Конференсияда катта ёшлиларни ўқитиш жамиятнинг изчил ривожланишининг гарови эканлиги қайд этилди.

Хулоса: Катта ёшли одам таълим жараёнида иштирок этар экан, ёки оддий қилиб айтганда ўқитувчининг хизматини “сотиб” олар экан, у олаётган хизматининг сифатли бўлишига жиддий эътибор қаратади. Ёшлардан фарқли равишда таълим олиш жараёнида ёлғондакам қизиқишни кўрсатишмайди, балки ўзи учун қизиқарли ёки керак бўлмаган билимларни очиклик билан рад этади. Ўз муносабати ёки норозилигини очик билдиради, чунки ўрганилаётган билим ва кўникмаларга эга бўлишдан унинг ўзи манфаатдорлигини яхши тушунади. Бу эса таълим сифатига янги талабларни қўяди. Шу сабабли андрагог таълим бериш жараёнида катта ёшли ўқувчининг ўзига хослиги, дунёқараши ва бошқа жиҳатларига эътибор қаратиши зарур.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Кукушин В.С. Общие основы педагогики: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Ростов-на-Дону: Март, 2002. С. 224.
2. Мирсолиева М. Андрагогик таълимнинг ўзига хос хусусиятлари. //Pedagogik ta'lim — 2013. — № 5. 6-10 б.
3. Модельная программа подготовки андрагогов : учеб.-метод. пособие / Н.Н. Кошель [и др.]; под ред. канд. пед. наук Н.Н. Кошель. – Минск : АПО, 2011. – 314 с.
4. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: От деятельности к личности. — М., 2008.